

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 241
אדר תש"פ

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

להתבונן בכל דבר ודבר שהוא עומד בכל תנאי ההלכה, ואם הוא התכסה בחול או החוט התרופף, למרות שהם עדיין קיימים אינם יכולים לשמש את העירוב כראוי.

בסיום הסיוור הגענו לעירוב שכונתי בשכונת גני הדר בפתח תקוה, ובו ראו הילדים את הלחיים והעמודים החדשים, כיצד עושים היום את העירובים הטובים, שיענו על כל דרישות ההלכה, באופן הטוב שניתן לעשות בכל מקום לפי תנאי השטח המצויים בו.

הילדים נהנו מאוד מהסיוור ששימש גם כטיול חווייתי, וחזרו עם רושם רב על העירנות הנדרשת בעשיית העירובים, וגודל חובת הזהירות והבעיות המצויות בעירובים שאינם מפוקחים כדן.

התמונות כותבי העירוב והלכותיהם

סיוור העירובין לילדים

בימים אלו הודיעה מחלקת העירובין שבשכרות בד"ץ "שארית ישראל", על מבצע עריכת סיוורים לילדי התת"ם, סביב עירובי השכונות שבאזור מגוריהם, על מנת להחזיר את לימוד ההלכות שאינם ידועות לכלל הציבור, ולהביא אותן אל המודעות הפשוטה, שגם הלכות עירובין הן דינים שנוגעים לכל אחד.

אחת הבעיות המצויות כיום בציבור בני התורה בענין העירוב, שאנשים אינם זוכרים ואינם חושבים על כך, להיזהר בטלטול האסור במקומות שאין עירוב כהלכה, ואפילו במקומות שיש עירוב מהודר וסומכים על העירוב, ג"כ צריך שימת לב לא לעבור את גבול העירוב. והסיבה היא, כי לא יודעים מהו העירוב, ולא מבינים שהוא מוגבל מאוד, ואינו כולל הרבה מקומות.

חוסר העירנות בציבור שלא נודע להלכות

פעמים רבות מתקשרים ל"מוקד העירוב" אברכים טובים שמעירים על מקומות מסויימים שאנשים יוצאים לשם עם גלגות, ועוברים את גבול העירוב, ומטלטלים במקום האסור לכל הדעות. הרי זה חילול שבת ממש, למה לא מתריעים על כך. למה אין שלטים שאסור לעבור.

והאמת היא, דבר ראשון מעוררים על כך, גם בשיעורים וגם בעלונים אלו, וגם יש מקומות שהעמידו תמרוזים, אך זה לא עוזר למי שאינו חושב שזה נוגע אליו. הוא פשוט לא רואה את התמרוז. הפתרון הוא רק ע"י שמעוררים את הלימוד של ההלכות וממחישים אותם, ע"י האדם שהולך בשבת מקשר את הדין ששמע אל מעשיו, ולומד להיזהר.

לכן יש תועלת גדולה מהסיוורים עם הילדים ועם המבוגרים, שע"י הסיוור מבינים איך לראות גם במקומות אחרים, לשים לב אל איסור הטלטול מחוץ לעירוב. וכל מי שעוסק עם ילדים, ראוי שישתדל לארגן להם את השיעור והסיוור, המלווים בהדרכה והסברכה נכונה שמתאמים לגיל ולרמת הלימודים של אותה כיתה, ובה להכניס לילדים מושגים תורניים בצורה חווייתית, שישמשו אותם בע"ה כל ימי חייהם, וע"י יוסיפו גם להגביר את שמירת השבת אצל שאר הציבור.

אברך שיצא מהעירוב לשכונת ההדסים במודיעין עילית

בשבוע האחרון פרסמו בעיר מודיעין עילית, מודעה המעוררת על איסור טלטול מחוץ לגבולות העירוב. למרות שבעיר זו עשו עירוב מהודר, יש הרבה מקומות בקצוות העיר, בתי כנת וישיבות, רחובות סלולים שאין בהם בנינים, או שיש בנינים בשלבי בניה, שאינם כלולים בעירוב, וכל מי שמטלטל צריך לפקוח עיניים לקיים את ההלכה, ולא לקחת חפצים מחוץ לגבול העירוב.

יש הרבה אנשים שחושבים שתמיד יש עוד עירוב מחוץ לעירוב המהודר, וההימנעות מלטלטל בחוץ שייכת למחמירים. אבל לפחות במקרה זה המציאות שונה, מחוץ לגבול העירוב אין עוד עירוב, והאיסור להוציא כמלוא נימה מחוץ לחוטי העירוב, הוא איסור מעיקר הדין.

שיעורים וסיוורים בעירובין לאברכים במוללים ובקבוצות

בשבועות אלו נערכו בס"ד שיעורים רבים במקומות שונים וגילאים שונים, ללימוד הלכות עירובין הנוהגים בזמננו, עם המחשה של הפרקטיקה המצויה בעשיית העירובים בזמננו.

חלק מהשיעורים נמסרו לאברכי כולל העוסקים בלימוד ובעיון בסוגיות ההלכתיות בגמרא ובשו"ע וביקשו להוסיף לעצמם גם את הידע המעשי, שמביא את הלימוד העיוני ללימוד הלכתי מעשי.

במוקד העירוב יש שיעור מיוחד שמתמצת את הנושאים המעשיים בצורה בנויה, מהיסודות הבסיסיים ועד הסבר העמודים והחוטים והלחיים המצויים ברחובות העיר. ובכל מקום אנו מוסיפים עליו הסברים המתאימים למשתתפי השיעור באותו מקום, לפי רמת הלימוד שעסקו בנושאים אלו.

בשבוע זה התקיים שיעור לכולל בירושלים בשכונת נחלאות לאחר שעסקו בלימוד טור בית יוסף ושו"ע. ובתחילת החדש נמסר שיעור לכולל בשכונת הר נוף בירושלים, שעוסק בלימוד הסוגיות בעיון רב.

במקביל לזאת נערכו שיעורים גם לילדים שלמדו משניות מסכת עירובין במסגרת הלימוד בת"ת, והנהלת הת"ת ביקשה שנערך להם שיעור או סיוור, על מנת להקנות להם את המושגים החשובים של עירובין בצורה מובנת יותר וברורה יותר, וגם על מנת שהלימוד יתן להם ידיעה מעשית, בהלכות שכל יהודי צריך לדעת לקיימם.

סיוור לילדים שלמדו משניות עירובין

בחודש זה נערך סיוור לילדי כיתה ח' בת"ת "אור זורח". הסיוור נערך באחד הישובים הסמוכים לעיר פ"ת, ובו עמדנו על מגוון הלכות רבות שבהם מתמודדים האחראים בעשיית העירובים בזמננו.

כהכנה לסיוור, חולקו לילדים דפים, עם טבלאות של מגוון הבעיות שיכולות להיות בעירוב, ובצידם הדין וההכרעה לכל נושא ולכל פרט. יחד עם דפים אלו עברו התלמידים יחד עם המנהל ובליוי ההדרכה ממוקד העירוב, ודנו על כל עמוד וכל חוט האם יש בו איזה דין שמופיע בטבלה, מה דינו, ומה הטעם, וכיצד אפשר לדמות מילתא למילתא כאשר הדברים אינם דומים לגמרי.

כגון, כאשר בטבלה מופיע שאם יש מבנה תחת צורת הפתח הוא פוסל את הפתח, האם הוא הדין כאשר יש גדר חיה שמגיעה לגובה יותר מעשרה טפחים, והיא עוברת בתוך צורת הפתח, האם דינה כרשות היחיד תחת צורת הפתח או שיש לחלק בזה. כמו כן ראינו מקומות שקשרו את החוט למבנה כל שהוא או לעמוד של סככה, והילדים מעצמם הסבירו על פי הידיעות שרכשו מדוע אי אפשר לקשור את החוט בצורה זו, כיון שמטרת החוט ליצור צורת הפתח, וכאשר החוט קשור מן הצד ובפרט כאשר קשור למבנה שאינו משמש כעמוד, אין לחוט דין צורת הפתח, ואין לו דין מחיצה, וממילא העירוב כולו פרוץ בקטע זה. וכאשר העירוב אינו שלם, אי אפשר לטלטל בכל מקום בישוב.

הילדים מודדים את החבית שחונתה תחת החוט

העירנות לחבית שהתכסתה בהול

עם זאת הבחינו הילדים שמתחת לחוט יש חבית, וכאן עמדנו לבאר מה מטרת החבית, כיצד היא יכולה להתיר את החוט שקשור מן הצד, ע"י שאומרים שהחבית תחשב כעמוד נמוך שע"י דין גוד אסיק הוא עולה עד החוט, אם הוא מכוון מתחת החוט, (שו"ע סי' שס"ד סי"א ומשנ"ב ס"ק ס"ב). אבל הילדים הבחינו שהחבית נראית נמוכה, מדדו אותה וגילו שיש בה רק כ-70 ס"מ, דהיינו פחות מגובה י' טפחים, ואין לה שיעור מחיצה ושיעור גובה העמוד המינימלי, וממילא אינה יכולה להכשיר את החוט ואינו יכול להחשב צורת הפתח. יחד עם זאת עוררנו את הילדים להבחין מה הסיבה שגרמה את הבעיה, מפני ששפכו חול ליישר את הקרקע מסביב למקום החבית. ולמדו מכך כיצד צריך לבדוק את העירוב, שלא להבחין רק שהחבית קיימת או שהלחי קיים או שהחוט קיים, אלא צריך

[ובאמת שמצד הלכות תחומין, אין צורך להניח עוד עבור כמות עבור התינוק, כגון אם היה הולך ברגליו, כי עד גיל 4 או 6 שנים הוא נטפל לאימו, כמבואר בשו"ע (סי' ת"ט) ובמשנ"ב (שם). אלא שע"י שחקרנו אותו, גילינו שהיתה לו טעות אחרת, ומגענו אותו מכך].

אחראי בישוב שגילדה שהורידו מאות מטרים מהגדר

במערכת הפעילות לבדיקת העירובים בישובים, הגענו השבוע לאחד מהישובים בדרום, שבו יש אחראי מסור שבודק כל שבוע, כפי מיטב ידיעתו. השבוע אירע לו דבר מיוחד. הוא הגיע ביום שישי לעבור כהרגלו, כמעט שאין לו עבודה, רוב הישוב מוקף בגדר טובה, ורק קטע מסוים שהגדר פרוצה, ישנם עמודי עירוב ישנים עם חוטי ברזל. והנה פתאום הוא מגלה שעשו עבודות להרחבת מגרש משחקים, והורידו כמה מאות מטרים מהגדר! זאת אומרת שאין עירוב.

צורת הפתח שנעשתה במקום הגדר שנפרצה

האחראי הבין שאי אפשר להודיע עכשיו לכל הישוב שלא יצאו מהבית כל השבת, זה לא יתקבל ולא יוכלו לעמוד בזה. וניסה בכל יכולתו לעשות תיקון זמני ככל האפשר. ראשית הוא לקח קרטי בניה שהיו שם, תקע בראשם מסמר. הביא מיד חוט פשוט, והחל לקשור את הקרשים, ומעליה חוטים. בס"ד הוא מצא פשרות להתחבר לגדר של בית הספר הסמוך, ולחסוך חלק גדול מהבעיה, ע"י שגדר ביה"ס תהיה גבול העירוב, ובכל זאת המאמץ היה גדול, והוא לבד מתמודד עם הבעיה, ועד השעה ארבע סמוך לשבת, הוא הצליח להעמיד צורות הפתח לכל אורך המקום החסר, שכולל כמה מאות מטרים, וחזר בשמחה של שליחות קודש, שזכה להעמיד עירוב לכל בני הישוב.

עמוד שנמצא מוטל על האדמה וחובת הבדיקה

לאחר השבת הגענו למקום ועברנו למצוא פתרון להעמיד עמודים לתקן בצורה קבועה, שתעבור מחוץ למקום הבניה. וכן לתקן דברים נוספים שהיו במשך גבול העירוב. בסוף הסיור אירע דבר מצער מאוד, העמוד אחרון שנמצא בפינה האחרונה של הישוב, מאחורי העצים, איננו. אנו מתקרבים יותר לראות מה קרה, והנה הוא שוכב על הארץ, והחוט בראש העמוד שנושק לאדמה. התברר שמחמת שהעמוד ישן, הוא החליד בתחתיתו, ומחמת הרוחות או ענף שנפל על החוט, הוא נפל ונשבר.

העמוד שהחליד ונפל

האחראי הצטער מאוד, מי יודע ממתי זה נפל, אולי כבר בשבת. ושאל את הבודק של המוקד, איך אפשר לדעת שלא יקרה דבר כזה, עד כמה צריך לבדוק כל שבוע, הרי זה עמוד שקיים כבר למעלה מעשר שנים ואין איתו בעיות, איך אפשר לדעת מתי העמוד יישבר. ובאמת אי אפשר לדעת, ולכן חובת הבדיקה היא לראות כל שבוע את כל העמודים והחוטים שבעירוב, ובמקומות שיש לחיים, צריך לראות גם את הלחיים, כדי לוודא כל שבת שהעירוב עומד כהלכה. ואע"פ שאם נתייחס רק לעמוד הזה בלבד, יש חזקה שהוא כבר קיים זמן רב. כותב החזו"א שכיון שבשביל הכשרות צריך את כל היקף העירוב יחד, הרי הכל הוא יחידה אחת, ובסך הכללי מצויים קלקולים, פעם בזה ופעם בזה, ולכן חלה חובת הבדיקה על כל פרט ופרט.

הדבר האחרון שהסעיר את הרוחות, בעקבות השכונה החדשה שהולכת ונבנית באזור גן ההדסים, וכיון שהבניה לא הסתיימה לא היו יכולים להרחיב את העירוב לשכונה זו. אבל ישנם כמה משפחות שמוסר דיוור נאלצו להיכנס לגור שם ללא התנאים הנדרשים, והם גרים בעיר חרדית בלי עירוב! המשפחות שנכנסו עירניים לכך, ויודעים שאסור לטלטל כלל מחוץ לבנין. אבל יש אברכים משאר אנשי העיר שחושבים שאם יש שם בנינים זה חלק מהעיר ובכל העיר אפשר לטלטל.

בשבוע האחרון סיפר אברך שמשתתף בשיעורים של מוקד העירוב, שראו אברך וזוגתו הולכים עם עגלה שבתוכה בנם הקטן, ומטיילים להנאתם אל השכונה החדשה הזו. האברך שראה את הדבר נזעק ואמר לו, אברך יקר, אתה מטלטל מחוץ לעירוב!

האברך שבידו העגלה, הביט ושאל מי אמר לך, הרי יש פה בתים. והוא הראה לו את התמרורים המוצבים משני צידי הכביש בסוף גבול העירוב, שמודיעים שאסור לטלטל בכביש זה. האברך הבין את גודל הטעות שלו, שאפילו שיש תמרורי אזהרה, הוא לא התבונן ולא העלה את הנושא על דעתו. וכעת הוא צריך להישאר במקומו, אולי עד צאת השבת. הוא חשב על פתרון שאפשר לקרוא לגוי שיטלטל, כי מדובר במקום שהוא כרמלית דרבנן, ואמירה לגוי לצורך הקטן, שלא ישאר בשמש כל כך הרבה שעות. הוא השאיר את אשתו עם העגלה, והלך לחפש גוי, כעבור זמן הוא חזר בפח נפש שלא מצא גוי שמוכן לבוא לעזור להם במקום הזה.

לאור זאת הוא חשב על פתרונות נוספים, האם מותר לטלטל פחות פחות מד' אמות, כלומר שבכל פחות מד' אמות הוא יעצור לרגע. אך בשו"ע (סי' שמ"ט ס"ה) מבואר שדבר זה נאסר מדרבנן גם בכרמלית. יש עוד פתרון לעשות ע"י כמה אנשים שכל אחד ימסור לחבירו, וחבירו לחבירו, וכל אחד יעשה רק פעם אחת פחות מד' אמות, ובזה מבואר בשו"ע שם שמותר לפחות במקום צורך גדול. אלא שהבה"ל (שם) כתב שאי אפשר ששני אנשים ימסרו זה לזה שוב ושוב, אלא כל איש פעם אחת, וצריך מספר אנשים גדול מאוד, שאין לו להשיג במקרה זה. ועוד כתב המשנ"ב שפתרון זה אינו מועיל להכניס אל רשות היחיד, אלא רק להעביר בתוך הכרמלית עצמה, כך שגם אם יעבירו בצורה זו עד קרוב לחוט של העירוב, יהיה אסור להכניס לתוך העירוב שהוא רשות היחיד, גם כשמעביר פחות מד' אמות, כי זה ענין של 'הוצאה' ולא של טלטול.

בסופו של דבר הוא הכניס את העגלה, ועשה זאת יחד עם עוד מישהו, מתוך שהיה זכור לו ששנים שעשו פטורים. אך גם זה אסור מדרבנן במקום כזה שאין בו עירוב כלל. האברך שהגיע אלינו את הדבר, הוסיף על כך, שאותו אברך עוד ניסה להכניס בהיתר, וכמה אנשים שאומרים להם את האיסור, ומתוך חוסר אונים הם חוזרים לעירוב מתוך התעלמות כביכול מהאיסור. אכן המצב הזה קשה מאוד, להיות תקוע מחוץ לעירוב עם העגלה ולא לדעת איך לזוז. בשביל כך אנו צריכים להקדים רפואה למכה, ללמוד וללמד, לעורר ולהגביר את המודעות שלא יבואו ח"ו למצב של טלטול האסור.

להבדיל בין "עירוב שבת" ל"תחום שבת"

במקביל לדיני הטלטול, יש עוד נושא חשוב, של "יציאה מחוץ לתחום שבת" שנאסר גם בלי לטלטל חפצים כלל, לא ללכת יותר מאלפיים אמה מחוץ לעיר. ויש בזה הרבה פרטים, מה נקרא עיר, והאם היקף העירוב שנעשה לצורך הטלטול יכול לעזור לכך להגדיל את התחום, לפי רמת הבעיות שיש בו.

בשבוע זה התפרסם בכתבי העת הגדולי הדור התאספו לעורר על הבעיה שאנשים לא מספיק עירניים לאיסור יציאה מחוץ לתחום, והצורך לעורר על כך.

אולם צריך לשים לב להבדיל בין הנושאים, השבוע הגענו לישוב בדרום שהעמיד שלט על עמודי העירוב להזהיר את הציבור שלא יעברו את הגבול, ובו נכתב "תחום שבת". הנה יש כאן "עירוב פרשיות", כי תחום שבת אינו בגבול עמודי העירוב, שנמצאים סמוך לבתים, אלא במרחק אלפיים אמה מהמקום הזה. והיו צריכים לכתוב "גבול עירוב שבת".

תחום שבת

במקביל לכך, יש אנשים שעושים טעות הפוכה, ששואלים עד היכן תחום שבת, ואומרים להם את סוף האלפיים אמות וחושבים שאפשר ללכת לשם עם עגלות, או באופן שמבקשים להניח עירוב תחומין, ומתקשרים למוקד העירוב, הנציג אומר להם שיניח עבורם ושואל עבור כמה נפשות לזכות [כי בעירוב תחומין צריך מנה לכל נפש, כמ"ש בסימן תי"ג], והוא משיב שצריך כמות עבור שלש נפשות, האבא והאמא והתינוק. מיד הנציג עוצר ואומר, שאין אפשרות כזו, את התינוק לא תוכלו לקחת, כי אסור לטלטל גם כשיש עירוב תחומין, כי אין מחיצות וצורות הפתח המקיפים את כל הדרך.

בשורה משמחת לרבנים ולעוסקים בעירובין

לקראת חודש ניסן, יתקיים בעזה"י יום עיון מיוחד, במסגרת "שואלין ודורשים", שע"י ארגון "בנועם", לרבני ערים וישובים ברחבי הארץ, עם האחראים המסורים העוסקים במלאכת הקודש בבדיקת העירובים. שיעסוק גם בעניני עירובין הנוגעים בזמנינו.

וכן תשולב תכנית מיוחדת להסבר על סוגי החוטים המצויים כיום ומעלותיהם, וטכניקות לקשירת החוט גם במצבים בעייתיים מגוונים. ועוד תכניות נוספות. דברים שיעזרו לכל מי שעוסק בעירובין.

הכינוס יתקיים בעז"ה ביום ראשון, י"ט אדר, בשעות הבוקר בבית הכנסת ברח' אלקבץ, שכונת גבעת שאול, ירושלים

לאחר מכן יתקיים מעמד מיוחד ללומדי השיעורים

ובו נפתח את "חודש העירוב" בפריסה ארצית עם הדרכה מעשית לבדיקת העירובים ברחבי הארץ

להרשמה ולהזמנת מקום, טל' 055-678-3323 או במייל A83320@GMAIL.COM